

Соколёнок



1/2020

январь - февраль

Лачын



ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКИАЙН КЪОНИ ВУЗЕЕ СА ЙАИХХЪЕ КЪЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ



Щедын сен

Щедын сен хъооI, щедын сен хъооI.
Хошдахъен шос, эКын йыхъбы!
Щедын сен хъооI, щедын сен хъооI,
Щаддахъен шос, дирин йыхъбы!

АКел`нана дих ихъена,
Гъирятнана йиш йихъена,
Умуд гъоолена нева ихъена
Щедни сенайл, дирин йыхъбы!

Шокле наГъаКкынIн къдеджен,
Хаахъа гъарамын идечIен,
ЙикIеехъа къапIын кIидечIен,
Щедни сенайл, батIрайн йыхъбы!

Хааъаб ед`на миз вухъена,
Къисматнана сос йихъена,
РыцКънана мигъман ихъена,
Щедни сенайл, джигарйыхъбы!

Дилегбы быкыр ихъенбы,
Хайрукан ишбы хъихъенбы,
Дердбы шохъад дехъенбы
Щедни сенайл, дарман йыхъбы!

Щедын сен хъооI, щедын сен хъооI,
Хошдахъен шос, йизын йыхъбы!
Щедын сен хъооI, щедын сен хъооI,
Щаддахъен шос, джанан йыхъбы!



ИлгъечӀуйн цедьн сен

ЙаӀххъыл` гъаан сен, гъу писда хъады шас,
Гъу хайта гъуво вод дерд, хаджалат шас.
Миз итоотан манбы мед йикГел хъаъас,
КӀаарын лека аччы гъу тарихеехъа.

Таарыхыс ахуда кӀаарын хал ваке,
Ришхан гъаа илякканкъвее яныке,
ГъабтӀас мее кГел гъидийхан гъин дердбы шаке,
Лайыкъ дехъе аччес гъу таарыхеехъа.

Йыгъ-йыгъыле гъабтӀий, гъабтӀий хайд хъыхъа,
Сих, талан оӀлкайил` санаӀайт ыхъа,
ГичӀын халкъыс хаймде иттюн някӀ дехъа,
Лайыкъ дехъе аччес гъу таарыхеехъа.

Йыгъ-йыгъыле гыран кар хъехъе масса,
Пылнанкъвее гъааъа воб хусуси кӀасса,
Дегъдаб ёхсул вухъа авхуна гъыӀсса,
Лайыкъ дехъе аччес гъу таарыхеехъа.

Марказын чӀакӀынбы джони гъайее воб,
Йыгъыс иджлас гъаа, югни кефее воб,
Кул` ле йишди къайгъее аахва джо деш воб,
Лайыкъ дехъе аччес гъу таарыхеехъа.

Марказын чӀакӀынбы вухъе уянмыш,
Гъаъас аӀхе оӀлкайн халкъ доланмыш,
Вахтал` хъеле джосхъа гъаӀийн къазанмыш,
Разийда ахведжын шоле Цедьн сен.

Йыхъбы, Цедьн сен шос мубаркдахъен,
ИлгъечӀуйнчик` кул` ле акарда дехъен,
Дерд, хаджалат дена, геед шадда ихъен,
Таарыхыс лайыкъда, ичӀуйн Цедьн сен.

ЙикГеедын мурадбы шы быкыр гъаъас,
МугъуӀббы, гъуӀрмаӀтбы аӀрайл хайд хъаъас,
Цедни сенее хайта къазынджбы гъаъас,
Иляагъийке кьиӀсмаат ихъен, Цедьн сен.

Цувьлийна сихнарий

(Огийл`ын 6-ъэсди нумрее)

Участковый гьаркIын гьинбишди хаахъа тасдикъ ээхъе, гьаIкебаб Анвар дидеваIнкъаI сихнарероб ээбчIы. Гьаманче ярахьд аляатIу, са шагдадыр аляртIу гьина сихнарийхъар хъигъна гьаIкIан. Хьойикни хивни йыIгъыл' сихнарий кIейджан. КьоIбле гардани топас къапаз хъибхъыр меega, сихнарее джун сихбы гьаъий ашкараъа.

КьоIдъэсди йыIгъыл' милицебышын наряд ады, кIерчу машынеехъа районни дустагъеехъа силистис хъыккекка.

Дареехъа арчу меega, ГьаIзратее хаIмде хъооIхъийни харална хабар идаарее милицебишис гьааъа. КьоIдъэсди йыIгъыл' машынеехъа кIерчу, хивеехъа гьина силистис арайле. Мана ана абыйни милицебышыс ийесее хабар харалее ыхъайни карбышда хъобкуба гьааъа. Сихнарий къаджы меega, ийесси матхъана. Мана оIгийкена джар таныш ыхъа. Сихнарий вукIул' салламышавъу ахуна. Сихнарее шавункъааIий харал хъувку хабар гьааъа. Анджах мана инсан даммишехъе. ГьаIшеде сихнарий ахъына, сихбы гьаъыва гарданахъад аляртIуйн, амма харал идж-кIыры дена абкIынна. Ман йыIгъ маIхуIд айкIан. Хьебыдъэсди йыIгъыл' харал самбышди йицIани яныл' илэзараъийни чIилершини йыкъаIл' авееке. Мана хивни са инсанеe



чИлера сечмишаъанкъаI, манкъу-сахъа авайкы. Авайкына харал районее-хъа субытхъайн кар хъинне хъувкекка. Хъебыдъэсди йыгъыл' районеехъа ийессе хъойтIал. Идаре-ехъа ичIу меега, гъинкъукIле джуна харал хъиваацIа, амма манчеедын къаралты сурале дагъахъа ыхъа.

– Гъайна харал йыгънае? – следователее ийессийке хъийгIан.



– Харал йизда воб, амма мана гъвцIуний вобна, - джаваб ийессее хъеле.

ГъаIкъийкъатдад, харалеенче хиледже карбы адкIыний.

– Анвардайий, дорагъарайгъаIшир къалхмыш гъидяъас. АIрза гъу алебтIе. Манкъус сенбы гъувее, хиваршини аIрее даддешийваала ву хъес. Манкъухъаб хурун ушахар ва къаIсда ед' ворна, - эйгъе следователее.

– Бес манкъукIле ацIа дешдий, сихбы гъаъий югун кар дешодун. Хизан доланмышаъасди меега гъалалын къык къазамышаъас ыккан. Сихыка, гъорака хизан доланмышааъан кар дешодун. Зы аIрза алябтIасда, амма манкъун хылен вардеш ааIс деш. Къийхъа манкъвее мерункъун хав къацIакIванас, хъыцыхъ инсан гикIас. Гъайин карбы вакIле наIхуIдий къедже? – ийессее эйгъе.

– Следователь джуваббы хъелесын дена ахва.

Манкъвее джухъа гёохъана пай оIгийлхъа джаб сихнарийке къобпиш гъавъу ву хъа.

– Дора мани сихнарее вас са машын осбышын гъувийни зияныл' алла адледжын, – гъинкъвее эйгъе.

– Зас маIдхуIн кар ыккан деш. Мерункъуни карахъа ахуна инсан дешорна. Ахуйни карбышкана харалыб гъабсыр, къаIсда хъигъечIе. Гъина хъебни каракена ыхъа: машукI абкIын, вахт месраф дена оIтиравъу, йаIхъ – къытIил' ийкыр пыл гъеххан харджхъа.

КъаIсда хаахъа хъарийнкъаI, къарее хъийгIан: «Хъабынана гъу харал?»

– Деъэш къарий, шааъаб гивъурийнбы сихнарийлеб мыссынбийий. Зы машукI садакъайс гъабсыр. Гъу манчике умуд гъоогъле. Ман шакен садакъа, нафакъа ихъеджын.

Банавуш

Адкын мыкIан кыIдим, юххъан хъадийнкъаI,
Сапайк`, колбышееъад аIлааI банавуш.
Лелебы, нергизбы вака идвайкъар,
Няъа бес йыгъна дерд идааI, банавуш?

Илэйзар йаIххъаI гъу мыгал` оо гардан,
Гъуджоона йыгъна дерд, дешдане дарман,
Дешхъее ээгвал` гъейгы гъу йыгъна джаанан,
Дерден йыIкъ къоIлле къат ыхъа, банавуш?

Къаджийнбыше эйгъе вакIле, бахтивар,
Ичеершини коксийл` адкын илийкIар,
Мурват дена хъодху, гъеле вас ыкIар,
Дердеке хабар деш йыгъни, банавуш.

Гъу къаджына бул`бул` дердеехъа айбхы,
Гъаззирба коксеенче йикI` гъелес хъодху,
Гозет гъуджон, шавулхъана ул` гибхы,
Улепбы йаIххъаIвуд йыгъын, банавуш.

Бул бул



Мичееб-мичееб гьоокIа кьулее,
Хош гелди гьу, сона бул`бул`.
ГьидеокIеейыб хошба улее,
ШитI`яаршыни кьома, бул`бул`.

ГьаIше эзу зы багъче-багъ,
Гьала ювейн гьидеоле бар.
Вас ыкканни уфтан тIетI`ни,
Бытагъбышыл` дехье нугбар.

Гьала йизди кьонджебышын,
Ачмышхьес деш гьайни сен вард.
Зынар гьала гьаIше хьары,
Сувабышыл` кьаледчу юрд.

Тезеда вод хав алигьы,
Тезе юрдус ойкIан шечIбы.
Гьунад колал гьагьы акваа,
Гозет гьегьэ йыгьын тIетI`бы.

Ансамбл «Дагъыстан»



Дагъыстан, эгъес ээхъе ки, дюн`йейн цетдийн джигаводки, са кинни торпагъыл`гын меен геед джурабаджур миллетбы ешемишхъеджын. Дагъыстанын миллетбы аазырбышка сенбы вод ки, хыл`-хыле аххы, са джигее динджида, са халбна хизан хинне, ешемишехъе вод. Шенке гын миллетбы са Дагъыстанни территориел ешемишхъа ихъеейыд, гъалше дюн`йейни гъар сураке дагъыстанийн сес хъоол вод. Лап алябтас Россие. Россиейхъа мабхуна са шагъар дешда ки, ма дагъыстаний мехъеджын. Геелесынбы республикайле кырагъыл` хизанбышка сана гудмишоохъе воб.

Къийнийна йишда гаф Самара шагъарее гудмишоохъени дагъыстанеершыни гъалкгеена воб. Гын инсанаар Дагъыстаныле акъална гъалкгеейыб, манбыше джане Дагъыстанын рыгъ, манчына темизийваала, манчын йалгъ-намус гивадже вод. Манбышын йикгбы Ватаныка сана са ыхийха, манбыше Ватаныка сана санад нафас алята. Гын инсанаар гъамбаше Дагъыстанни югни, писди йыгъбышыл` Ватанни коксийл воохъе, чуинки манбышын къол-бытагъ Ватаныле акъална ихъеейыб, джон кокбы гыни торпагъее вод. Гын инсанаар миллетни мее энке гыранын кар – една миз гываадженбы воб. Манчыхъа гораб, гъар хизане ед, дек ушахааршыка сана едни мизел юшан гъааа. Чунки хаа едни мизел юшан гъидявъээ, ушахыссе мана няа джаб халб хъувхъес деш.





Анджах са мизейка сана джане Дагъыстанын рыгъ гываджес ээхъен деш вод. Манчыхъа горад, гъини инсанаарше, мизейка янашеда, Дагъыстанын таарых, маданийят, чин адатбы ва традициебы хъийгъийни насылбышылхъа отираъа вод.

Менни миллетбышыкӀле дагъыстанеершын рыгъ энке геед лезгинкӀе ва чика сана гъаъани мыкӀааршее къедже. Самара шагъареейыб дагъыстанеер лезгинкӀайс марах дена деш воб. Гъиня лезгинкӀайни гарийка сана мыкӀаар гъаъана, «Дагъыстан» донан, ушахааршын ансамбл тешкилхъа вод. Мани ансамблее йишди, Ватаныле акъална гъакӀийни балабыше джон гъунейрбы, джон баджарыхбы гъагва вод. Гъин ансамбл тешкил гъаъийни инсанааршыс шы миннатдарба вухъес вуккан.

«Дагъыстан» мыкӀаар гъалани ансамблын Самарее ээхъени геелесди кӀансертбышее иштирак гъаъа вод. Ва манбышди чыхышбышыс джаӀмаӀгъаӀтын гъамбаше ахтыни гапааршыка сана кыймат гъооле. Гъиня Ахмед Абдулхаликовни раӀгъбаӀрийвалика сана геед талантнани хореографарше ушахаар кӀансертбышыс гъаззирааъа воб. Манбыше къооджени халбни ишина натиидже воб ки, гъаӀшде «Дагъыстан» ансамбл Самарее тӀубейка гъагвани ансамблбышын са вод. Гъини ансамблее хиледже Дагъыстанни миллетбышын нумааендебышее

чыхышбы гъаъа вод. Шадеебхъес ва гъамыд фаӀхр гъаъас ыккан ки, мани ансамблее йыхъбышын ушахаарыб вобумбы. Садджу Сувагылни хивеенче маа хъебни ушахее иштирак гъаъа вод: Айсун Мамедова, Руслан Велиев ва Эмин Мусаев. Манбышле гъайре ансамблее мебын йыхъбышын ушахаарыб вобумбы.

Гъайни делесвалбышее Дагъыстанеенче Самареехъа кӀансерт гъелес Гюльназ ва Мурад ГъаӀджийкӀурбановаар абы. Чоджеейи йичее маа геед уфтанын кӀансерт гъуву. Йишди «Дагъыстан» ансамблын, уфтанны мыкӀааршыка сана, манбышди маӀгънийбышыс ярашыгъ хъалаяъы. Гыргын залеедын джаӀмаӀгъаӀт кӀансертиле геед разийда аху.

Хъудура шы мани баджарыхнани, уфтанны балабышыс джо гъааъани халбни ишее угъурбы аӀрзу гъаъас. Гъасре манбышын сеса Самарееенче деш, дюн йейни гъарджигеенче хъаледжын. ГъинаӀбхуӀн баджарыхнан ва уфтанын ушахаар чӀакӀы хъавъу, тербие гъавъуйни едяаршыкӀлейи декъяршыкӀледшы сагъолва эйгъе. Манбы гъарджура гъыӀмаӀтыс лайыкъба воб, чуӀнки гъини инсанаарше Ватаныле акъална вухъеейиб, миз гъиваадже, йишын адатбы, традициебы гъивадже, миллет гъивадже.

Авуд гъелен шикылбы мани консерте цыцӀагъийнбы водунбы.

Юххъанбы хьоол

Гьар сувале йызбы кІейкка,
Юххъанбы шос ачмыш ээхье,
Ямаджбышыс лопа ыІвхыІ,
Сувабы, шу ачмыш эйхьэ,

Чалагбыше, шималарше,
Саф гьава гьооле йиваарше,
Мыц кьихооле аІраІнбыше,
Хошун гьавабы шос эйхье.

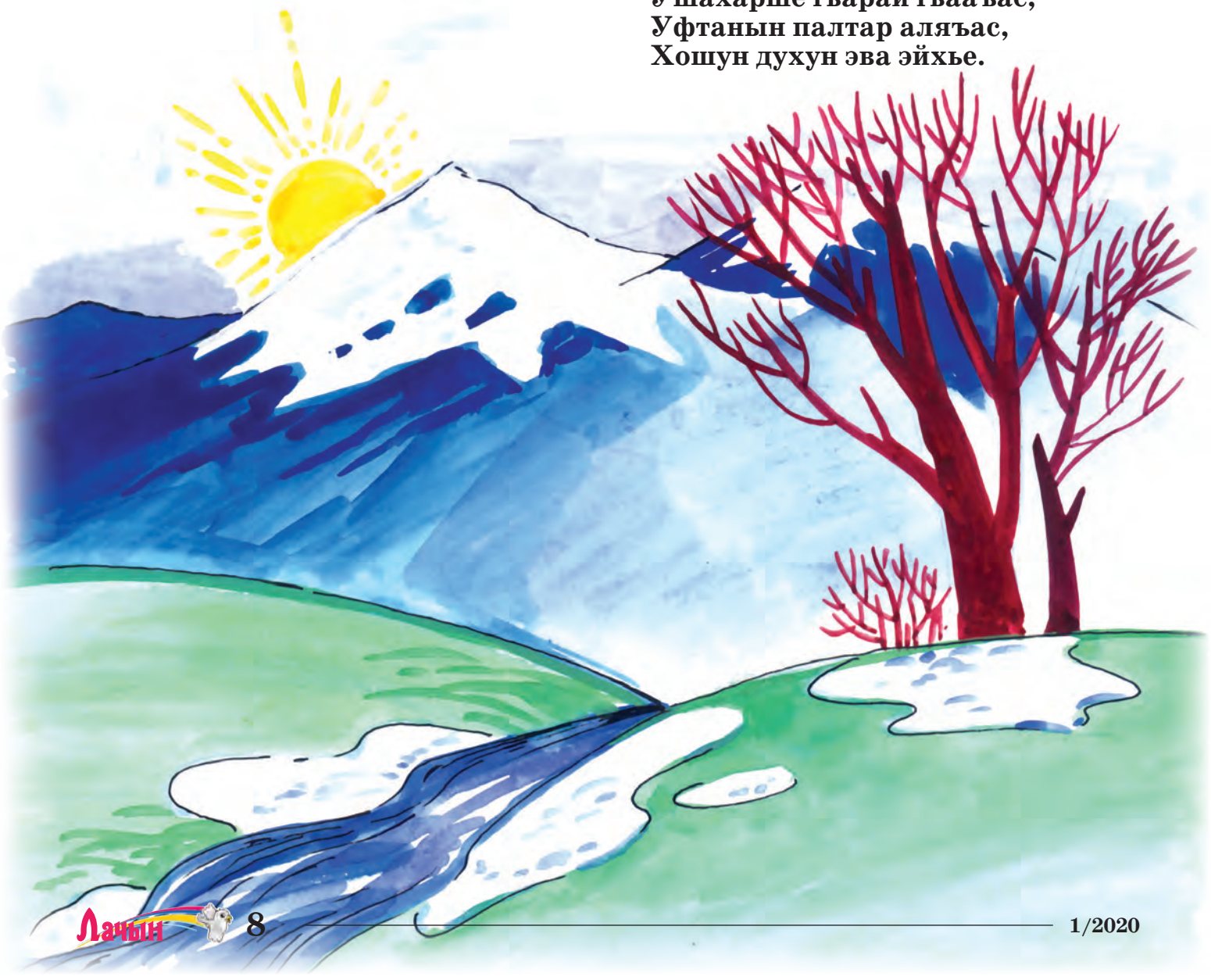
Ейлягьбышее тІетГьбы ихьес,
Йивааршилхъа вард илгьечІес,
Дюн йелхъа маІгьаІлын эва гихьас,
Хайыр, баракат чика воохье.

Ясемен, лалазар тІетГьен,
Гьавас гьеле йизди йикГьес,
Мовудж гьооле гьар са тІетГьес,
Иют гьаьан тІотІаар чил` оо эйхье.

МаІгьаІлда кІетани сазыка,
АІшуІкъааІршди югни авазыка,
Бул`бул` гьываагас вардыка,
Чин маІшкъулийят чика эйхье.

Ачмыш эйхьени кьонджебыше,
Эва гьагьас вардбыше,
МаІгьнийбы гьагьас ичеерше,
Хыле даІфбы кІета эйхье.

Наврузбышыл` эрай гьагьас,
Ушахарше гьарай гьаагьас,
Уфтанын палтар алягьас,
Хошун духун эва эйхье.





*Шааирын
гешцен сес
мысана
къайхъес?*

Гъарай гъааъа шолхъа, АІраІнын цахбы,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?
Зулумеейыб ымыІр абкІын, еш гябху,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?

Гыл`мецІее едике дюн`йелхъа ирхъу,
Джын, шейтІан шарыни тореехъа аюрхъу,
Дини дичхареершини къуйеехъа кІеюрхъу,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?

Уфтанын табийъат, сувабы, байир,
ХаІрра чалышмышхъа, гъувийн зы хайыр,
Ватанни, миллетни аджы-агърееъар,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?

Хъаркъу достна хъары, хъаъына душман,
Югун, писин дехъа, гъаъына пешман,
Пахылийвалий оІджен вакан саваш ман,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?

Къаджес ыхъа джар деш джегылрананкъаІ,
Йыгъбы, еш ыккІйн агъалрананкъаІ,
Тох деебхъа джо захъаб къаІс хъыхъайнкъаІр,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?

Ансанбыл «Селяват» кІаІдхъаъы адкІын,
Зинатыр, Гюльбениз, Рамилеб абкІын,
Кумагбышка Вагъид кІаІрхыІгыІ аркІын,
Шааирын гешцен сес мысана къайхъес?



СуІваІһи гагал



шитГяршыка са аквее ихьес. ГивчІе авхъа, сикІыл ба гываагас, дердбы юг хъихъеджын.

Дадалын аІхъаІна гъаъы эйгьен:

– Ай СуІваІ баба, кьоІре са джигее гивъур гаф гъавъийке вуччуд ихьес деш. Иляке, гьооша, са сюрү хуваабышынд хъооІ, гъасре манбыд гыхъреджын. Манке зынаб гивчІесда, са джигее гивъур аІхъаІна-гурул ти гъаъас, кеф гъаъас.

СуІваІ, хуваабыва къайхыйкум, са хатІ хьинне ааІ гибгъыл.

Дадалын аІхъаІна гъаъа эйгьен:

– Ай СуІваІ баба, няхъана гывху ааІ? Бес гъу увгыйнний ки, Ширын амыр гъавъу гыргын гъаІыванаар гьамбазаар, чоджаар ихьес?!

СуІваІһи эйгьен:

– Гьаманчыхъа гора гывху ааІ ки, белке хуваабышыс Ширын гъувийни амырыке хабар дешдаме. Хуваабыше зы авхъее, йизын къеква хъишщес.

Дадал маІгъаІллее гьитІибаха, чис кар тІабал гъаъа вухъа. ДадалыкІле кьооджена, са илийхъе-са кІийхъе СуІваІ чисхъанавуб хъооІ. Дадал гывхас вуккийкын, йаІхъ хылийба вухъайхъа гора, илѳбзурна. Агар гывхуйнхый, СуІваІ хъигъна аваакъарасданий. Зараба аливхукІанени йивулхъа гивхуІ. СуІваІһи, йивык авхъа хъабы, эйгьен:

– Ай эбан бирик нана Дадал, миджагын улепбынана Дадал! Няъа зале гъу гьооха? Къийнийле шахъа захъа, шу дадалааршыка, иш дешда, шока гьамбазийваала гъааъас вукаан. ГивчІе авхъа, сикІыл ба гаф гъааъас.

Дадалын эйгьен:

– Мысийле хъийгъана гъу зас чодж вухъа? Няъа зас манчике хабар деш?

СуІваІһи эйгьен:

– Гыргыни гъаІыванааршыле гуджнани Ширын увгъу. Амыр гъавъу увгыйн ки, къийнийле шахъа гуджнани гъаІываныс чиле заІыфна оохъанас къадагъа гъааъа. Къийнийле хъийгъа Джанавар ваІкъаІбышка вухыйхъанас, Лачынар



Алмагдар сува

Са йыхъбышди хивыни кланек`ни ахтыни сувани янык` чини кугъулее са сува чини балабышка ешемиш воохъе вухъа. Юхъанни ва кылылийни вахтал` чисыныд, чини балабышысыныд охъанасын кар сувабышыл` джад табалага ыхъа. Манбы кейиф кокда, тохда илийклар ыхъа.

Юхъан олмишхъайн, кылылид олмишхъайн, манчихъад хъигъна цувыл`ид олмишхъайн.

Хъады гыдхъырийн мыклан кылыдим.

Сувабышыл`ын шит`яр кыумаи

олкабышылхъа айклан. Мани саба-

бын йишда сува чини балабышка мыс

хъоохъе. Сува фыкыррамыш воохъе,

ненчейи балабышыс

охъанасын кар ихъес.

Халм хъувхъайни вах-



тал`, сува ешемиш воохъени сувани кланек`ни хивеехъа клатлеер хъолхъаис гъавайкланна.

Мани хивеени Карим бабайхъа, дягее халтда клатлеер ыхъа. Гъини суваин гъинбы са-сана хъолхъаинбы. Са ахыреена клатле авхуйнкъа Карим бабее гъина клатле вуджее джаб гивклу, сува авхъас кыцц гивхъу, гозет гъага гий`арна.

Са вахтал` сува абы мебна са клатле алябтасва дягеехъа ивчлуинкъа, гъина гивхъийни кыццеехъа геохъана. Карым бабее гъинчил` оохъа ешукл гивхъу, оохъаб са халбна къае гивхъу, хаахъа хъарайлена. Гъинкъу-

ни фыкырее ыхъайн мичлеоб гъина сува ушахааршикле гъаагвас. Мичлеедийн хъыхъа, Карим баба ушахаарыб савъу арайлена дягеехъа.

Манбы иляканбы, ешуклук` авуб сува дешуб, гъинчин гъитибхы къуй гъавъу, манче гивху абкынуб. Карым баба матхъа суваини алмагдышыле ахва. Сайыб дегъе мана сува клатлеер хъолхъаис Карым бабайни дягеехъа абы деш.

Суван тлет



Аваакту вод таҕрыҕф эгьес,
Ул` гьибхьырий летти суван тлетҕ.
Садкыл хъале хали-халчейлхъа,
Гяцды вод йер-юз эван тлетҕ.

Ишыгъ вод алишщу улен,
Матхъа ахуна зы чиле.
Батрайда вод са-санчиле,
Лагаран, чӀаҕраӀн, чуӀваӀн тлетҕ.

Лайыкъда гъар югни доюс,
Дӕзюмыка думаныс, чийис,
Гъар сас-са миджаг ичийс
Аххъас вод вассе диван тлетҕ.

Дерайле сувани янылхъа,
ЦыцӀахъайнбы вергъелхъа.
ӔкӀни юххъанийле цувыйлӀхъа,
Гъооле деш вассе аман тлетҕ.

Няъа магъмыл`да, сувабы?

Нишисна шу акъва хъаъы,
Няъа магъмыл`да сувабы?
Шаваа шок`гъуджона гъаъы,
Няъа магъмыл`да сувабы?

Клейибхы воб оохъа чамра,
Дешуд гъеле чин са аІраІ.
Гунай сура, къузай сура,
Няъа магъмыл`да сувабы?

Гегъуй гегъа, куляк аъа,
Колан-косан ярпагъ кІяаъа,
ЗакІле эгъе, гъуджон гъаъа,
Няъа магъмыл`да сувабы?

НаІхуІдна шу къаІраІ хъыхъа?
Хабар гъевле, гъуджон ыхъа?
Ухъийхъанан сюрубы няахъа,
Няъа магъмыл`да сувабы?

Няахъа асманбышеедын кІонар?
Паргъапар алеедахан къоІнар?
Къыйна шок`акар зынар,
Няъа магъмыл`да сувабы?

Хааинба воб хъигъебчы зас,
Ед`, йичи, чодж, гогъар, гъамбаз.
Гъиджона зассе шок`гъаъас,
Няъа магъмылда сувабы?

Шубы вод ыхъа йизда бахт,
Югба деш алибкІыр шалхъа вахт,
Уста РаІгъыІмна таджи-тахт,
Няъа магъмыл`да сувабы?



(Ойгил`ын 6-тэсди нумрее)

Аймаглеер квантаргъайке
гъагдыл аалнкъаг, халрни чоджее
эйгьен:

– Манке шы хыйгъа хызааха-
сынбы!

Мана йизда Эльдарва донана ха-
лаогълий, Айше халайна халрна
дихний. Зураб, джухъа хыл` кьу-
водхур, хаахъа эчле, мык хьиннее-
ни былахни хьинека сана акъва-хыл`
гьодгьул, десмалыка кьуру хъехье.

– Зураб, хъора кар охъанас! – ди-
дее нева хъойтална.

Устолулхъа рангбаранг суфраи
адчы, чил оо никнека гьагьуна бар-
дах, тезен ниссе ва сметана, сай-
ыд тарелкее санахыйле ахвийн
хингалбыйи вод. Невайс демырени
грушкее хъудёбхурна, тезеба гья-
зына кьуимагна някыб клявбу, дидее
манкьуни хылахъа хингал ва нис-
сенин тика гьеле.

– Гьу ниссе сметанеяхъа клёкье,
ва няк, гьала кьуимагалбанкьаг,
илёогье.

Зурабее гьргын одхъан, ггал` ка-
рака гьагьыва, джаваб хъудёву, сад-
джу зимгьырий гьаагъа.

– Бес кыйна шы гьуджоона гья-
тас?

– Зы селсоветехъа ылахъагс
ворна, гьунар хивеяхъа хыгьечле,
ыгьыйкре, белке санкьука таны-
шехье, – докьументы джибни десма-
леяхъа гьидкьыр, манбы пенджак-
ни джибеехъа гиххы дидее эйгьен,
– Садджу ваке гьу шавуна дихва
хъидгьын гьагахъее, эгье ки, гьу

Абдыллайна дих вор, кванмыш-
хъайнне?

– Яхшы, дидей, шаваана ман заке
хъидгьын гьагъас?

– Гьргынбыше хъидгьын гьагъа-
сын, гьргынкьус марахыка ихъес
ки, гьинагрхугна гуджукана ва
агьелнана гаде шавуна дихна-
хъа аулеехъа ары вор, – невайни
чагрбышыл` хыл` кьадгьу, дидее
магьуд эйгьен.

4

Магьуд са улджуим илгьечлен.
Зурабыс дегье хивее вардеш ээхьен,
хиледже хивыни ушахааршыка
сана гьамбазийваала гьаагъас
гьагьилехъена. Мана, гьагьенийна
са сувана игит хьинне, гьар эхьал`
ухыйхьын хъооли зербышди
олгьеяхъа хыгьечленаний, былахыле
хаахъа хьяныд вуджеений гьаххъа,
гьамыд манкьвее хаани муглек`
йица алягъас дидейс кумаг гьагъа.
Гьар мичлеед Айше халее, хыле
тезеба гьазийни никнен грушка
аххы, джена хыдыл` озаний
хъаананий. Са улджуимни агьее
гадемагькамхъана, манаджанеяхъа
хъарайле, манкьун данбы чаграгь
хъехье. Манкьуссе дегье, манзил
джаб гьидявбу, хивуни оони сурални
дуканеяхъа, нейыр хъагьхъагс
китаб алятгас китабханеяхъа
кьадахъванас алахананий. Дидее
манкьус даварни кьеквайке
папахий дятдякгай ийхьву, тезе

къелилинбы алишцу. Эхъа хъыхъа мее, дидее джун невабы пештини гыIхъийъалла савъу, джос даIвъээ сачабхыр, ватан къорамивавъуйни игит сувайни джигъилеершыни гъаIкIее хабарбыний гъаъа. Гъаарни хабарыныд ахыр маIхуIдний таамехъеки, шасыбйишда ватангееб вуккийканас вуккан, шасыб мана, чини мее джан гъелес хъидаIбкыIн, къорамышааъас вуккан.

МаIхуд Зурабее хивее джун таIтътилбы алгъайгъенбыний.

5

– Гъаззирхъе, Зураб, гъу зака сана ыIххъаIс! – дидее маIхуIр маIгъаIллее гъивагана нева хъойтIална.

– Няхъана шы вуIххъаIс, дидей?

– Шы хивыке ёкъул`ле километр акъаIнани кутанеехъа вуIххъаIс, маа йизда кIинна чодж пешакар ворна, джун дуюд Раджаб вод.

– Кутан гъуджоо гъаъан карна вод?

– Кутанва давараарий зербы гъиваджени кIинни фермаIкIле эйгъе. Мааъад чобанаар ешемишоохъен хавуд водун, ва хаIмде манбыше джон мал-къара агъылеехъа саъа. Манкъуна гъамбаз ыкIарва, шагъареехъа джан ёхламышааъас гъаркIын вор, Раджаб биняйл текра аху вор, манкъус кумаг вод лезимда. Манкъус шы охъанасын кар ва патIронбы ыккеес. Хивеехъа хабар хъабына ки, хаIмде кутанникIане сё къавджу

ва манчыс къарг хъооIхъаIс вуккийкын.

– Бес мана маа текра хъаIйкъаIн чишде?

– ЙикIел аххъе, Зураб, гъаIкIенийна адамий нишыле джар хъаIкъаIнас ыккан деш, садджу гичIентеер хъаIваIйкъаIн. Къанмышхъайнне?

– Къанмышхъайн, дидей! Зынар нишыле джар хъаIйкъаIн деш! – маIхуIд Зурабее джаваб хъелен.

(Хъийгъийн хъалесын)

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал гъавъуна – В.Гъамзаев.



Биссий

Биссий, биссий болтасий,
 Биссий югба геотасий.
 ШынкъааI ёкьубле сабы,
 Са ед`, са дек`, балабы.
 Чихъа илякка баба,
 Авхъа гябачче габа.
 Биссеер габайл` къадайхъван,
 ОIгийлхъа хъадиин ойхъан.
 Къаб-къаджахбышее гьаIхаI,
 Къакъарий гьаъас даIхаI.
 Гъивааджесда гьаIйване?
 Гойбы гьаъа айванее.
 Ушахаар чил аливку,
 Гъарункъвее джусда авхъу.
 Джохъа аIмаIлбы хаIтда,
 Къеквабышке гидатда.
 Хылепбы гяцIы чIаIрбы,
 Эгъес улёду къаIрбы.
 Едяарше гьааъа гъарай,
 Мер баба хъехъе джурай.
 Гийгъал чис дацIбы гьаъа,
 Къадынбыд ахъа саъа.
 Джамее этIий адайле,
 Биссер чилхъа садайле.



ДжылхааI

Ювел оо югна джылхааI,
КIутIнибышее, воохье хааI.
Обхьан мана гьаманкъвее,
Шавуссейи ювелхъа,
ИлхъечIес югра аIхаI.

Наврузбы

Чийел эрмишхъа йызбы,
Хъады гьидхьыр Наврузбы.
Суфрабышыл`саIмаIний,
ЙикIеенче хъооI са маIъний.
Мугъаариба моохъеджын,
Къатдивхънеджын, чIаIв даIвъий.
Суфра болда ихъеджын,
Мыссына джар мехъеджын.
Йишын душманаар сабы,
Гъаъас маIхаIджын дуIхбы.
Шынад гъаъас къоншубы,
Сабы, хъабы маIтуIхбы.

Аливхас вааIхaIна балкан

(Ингилисъяршына хабар)



Са йыгъыл, Иранна шагъ багъее ийкаранкъаI, балканыка сана са индус джунни багъеехъа эчIе. Индус шагъыни кIанехъа хъары эйгъен, «Ой, Шагъ, агар гъу гъайни балканыхъа иляккее, вакIле къаджесын ки, дюн`йел` гъинаIбхуIна са мебна балкан дешда. Манчиссе менни балканаршыссе даIхaIн кар гъаъас аIхaI. Манчиссе аливахас вааIхaI.

Иранны шагъыс тезе карбы къаджес геедний ыккан, ва манкъуссе сабыр ахъас даIхыI, экIда эйгъен, «ИлхъечIе балканылхъа, зас ацIахъес ыккан ки, манчиссе гъуджоойи гъаъас аIхaI».

Индусее манкъвее увгыйн гъаъан, балканылхъа илхъечIу эйгъен, «Зы няхъана балкан гъаъавкас? Зы вас гъуджоона аллес?» Шагъее эйгъен, «ВакIле шена аIкаIнана ахтына тепа къооджейе? Мана шак`е геоб аIкъаIна воб. Мани тепайни къома юв воб алябы, мани ювейнид къома са чаIраIн тIетI` вод аляды. Гъуура аркын ман тIетI` зас алле».

Балканни кал`лейл оо кIынна са гъалкъа вухъа. Индусее мана цIыцIавъу мее балкан шитI` хьинне хааIхъаI илѐоха. Са гъавуле мана ман мее аIкъаIна хъоохъе ки, дегъе мана шавукIле джаб къоодже деш.

Са саIгаIтыле хъийгъа шагъыкIле аIкъаIнанче хааIгаIд гъуджооме джад къеджен. Хъийгъа манкъукIле къеджен ки, ман кар балканыл` оо алихы хъооIна индусыр.

Балкан гуджнаба авхъа геочIе. Индус экIра балканыле гичIу, чIаIраIн тIетI` шагъысхъа хъеле. Шагъ матхъа ахва. Манкъвее эйгъен: «Гъу мана зас масса гъевлесдане? Зы вас

манчини эвезе гъуджоона гъелес? Индусее эйгъен: «Агар гъу зас принцессайка евлемишхъес иджааза гъувее, зы манке мана балкан вас масса гъевлесда».

Ман къайхъы мее шагъна дих Шахзаде геер гъыIрсламишехъена. Манкъвее эйгъен: «Йизда дек`, гъу са балканыс йыгъна йиш гъейлесдане? Ман кар мыса джад ихъес деш!» Шагъее джаваб хъелен: «Дих, вакIле ацIа деш мана наIбхуIна балкан вухъай».

Индусее эйгъен: «Шагъзаде, балканылхъа илхъечIу, къаджес аIхaI ки, мана наIхуIбий илѐоха».

Хъийгъа Шагъзаде балканылхъа илеха, кал`лейл оона гъалкъа цIыцIааъана, ва балкан хааIхъаI илѐоха. Манбыше хиледже гагъна Шахзаде гозет гъаъана, анджах мана йыIкъаIлхъа сийкал деш. Шагъее индусыке хъидгIын гъаъан: «Шахзаде няъа йыIкъаIлхъа сидийкIал?» Индусее хъаIркыIн эйгъен: «Ой, Шагъ. Шахзаде ман мее гуджнара хъигъечIу аркIын ки, захъа вахт вухъа деш джукIле эгъес, наIхуIб балкан авхъа гъахъас вуккан. Вас йизда хъаIл хъымаале».

Анджах Шагъ геерний гъыIрсламышхъа вор.

«Зы йизди нукараншыкIле эгъесын ки, гъу са кIынни утагъей арчеджын, ва агар ваIш йыгъыле йизда дих сакIы засхъа хъидярее, эгъесын гъу гикIеджын.

Шагъзада джунни балканыка сана хъыIхъийле хааIхъаI илхъечIе. Са гъавуле манкъус йыIкъаIлхъа сакIалас ыккийкан. Манкъвее хыл` ыIмыл` оохъа гийхъе, анджах бал-

кан авхъа гёочле деш. Манкъвее балканын хыл` гыйхъаран гыргын джиге ёхламышъан. Сайыб манкъукле балканны кырийни клане са мебна ыМ кёоодже. Манкъвее хыл` ышмыл` оохъа гийхъе, ва балкан авхъа гёочле гивийгъал. ХаМ вухъайхъа гора Шагзада кле балкан няхъа абкыний ацла хъе деш.

Са гъавуле балкан са ахтыни хаани чардахыл` оохъа гивийхаI. Шагзада манчиле гечлена ва чардахыл` махъа-шахъа ыгъийкар гийгъална. Манкъвее гичлесын джиге табалаъа

ва сайыд манкъукле са кынин акка къедже. Манкъвее акка ачмышъан ва кынин са утагъеехъа эчле. Мани утагъее быкырба кызиликке гъавуна са крават кёоодже. Мани краватылир геер уфтанна са ичий квалирхъу. Шагзада манкъусхъа делес хъехъе, хыл` манкъуни гучек` хъетлу мее, ичий никлеенче оза хъехъена. Шагзадее эйгъен:

– Зы Иранни Шагъына дих Шагзада ворна. Закле зы няа ыхъай ацла деш, закле ацла деш ки, зы нени олкее ыхъай.

(Хийгъийн хъалесын)

*Ингилисни мизейлни оригиналыле
йыхъ-сумылхъа саакIал гъавуна –
В.Гъамзаев*



Низамий ТаҠнджаҠвий

Сихнарийнайи суҠвалйна хавар

Мейва масса гьоолена йаҠмаҠнее ыхьа са дост,
Архайнхьа вудж суҠваллхьа, тапшыр гьаьы чилхьа пост.

Са гичҠнан кар кьаджы мее, суҠвал, гьааьасва гьарай, Ул`
клевхьу йаҠхьаҠ вухьа, маҠхуҠб гьибхьыр чинаб пай.

Дуканыхьа ыккийкын делес хьихьес сихнарий,
Анджах суҠвалйна улюб геб эҠна, яман карий.

КьаджийнкьаҠ ки, меннаҠхуҠд илгьидечҠе пҠлан джун,
Дуканыс делес хьыхьа, кҠанеьар никҠее арҠлын.

СуҠвалйкҠле никҠее кьавджу гьина кьаҠсда джанавар,
Чиниб вукҠул` кьаьабчы, улекҠле кьидеджу кар.

СуҠвал никҠееьаб кьавджу, сихнарее акка одху,
Дуканеехьа иккечҠу, водун кар джаадын садхьу.

Агар йаҠхьаҠ-кьытҠеьар никҠее ахвее гьу, кьочах,
Не гьу вукҠул деш ахвас, нейыб хьооҠхьаҠсда папах.

Оза хьихье, Низамий! Гьин юк дагьедчес ыккан,
Джурахье гьар караке, хьабы вобна вахт, заман.

Урусни мизейле йыхь-сумылхьа саакҠал гьавьуна – В.Гьамзаев





Ед'

Ой, Еди – зы шадра захъа гъу ворва,
Йыгъни ворвалике алябты къувва.
Йизын джан идяйце хыл` авхъийле вас,
Алхыш гъаъа Танрийс, гъу ирхъынва зас.

Вака сана гыргын кул`фатбы шадба,
Вака инамыка, ишбы угъадда.
Хылеъаб къуІмааІла, йикІее муІгъуІббаІт,
Югвалбыше гъоогъал, гъавъуна заІгъмаІт.

Гъу вор йизди дюн`йейн батІрайн ярашыгъ,
Улепбышеенче хъооІ югвал`ын ишыгъ.
Гъу ворва йишди хаан къекІва гъар буджагъ,
Хыле лом, йишди мее гъаъы хав-уджагъ.

Зас кІел` гъивханас деш къалирхъуна рооц,
Гийтыр кІане, хъавъу джанаке гъу гуц.
Зака сана гъидхъыр мактабеехъа къел`,
Гъамбаше югваала аахвасда йикІел`.

Ой, Еди – зы йыгъни къел`бышее кІейзар,
Йизда ул` няа ихъее, са валхъа гъоозар.
Дюн`йелхъа, ишыгъелхъа акка аахъы зас,
Йыгъни югвалилхъа деш йидж хъыгъаъас.

Дарманын алады ва емишды



Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал гъавъуна – В.Гъамзаев

Кукоот

Кукоот йишди сувабышее геед аIлааI. Манчике джурбаджур этирбы гъаанкъаI истифаада гъаа, ва одхъанни карбышеехъад илеккан. Йишди йыхъбыше, хекыд аликкы, кукоотун чин джад гырцбыд гъаанбы. Манчын бытагъбы яргагъбышкыйи тIетIбышка сана чей хъинне демлемишагъас ээхъенбы. Кукоотни эфирни къышшыке косметикее сапIынбы, помаадабы, крембы, силибышын пастабы гъагъас истифаада гъаан. Ман гъамыд са декоратив тIетI хъинее, гъамыд хошун эвава хайбышди оIгеейыд эзан.

Кукоот геед гыранын дарманын ала вод. Гъала аваала-замаанайле ман, нейинки инсанна джанана сагъваала, гъалтдаа манкъуна ыIмыIр гывааджен, илягъийке хъадийн са аланий гъыIсаб гъаа. Манчике дезинфекция гъаан, джанеена къурт геокIан дарманбыд гъаанбы. Радикулитнани инсанааршыни йыIкъаIл оохъа айтIыл, чике дарман гъаагъа. Одхъунийн кар эрмишагъас манче геед кумаг гъаа. Манчына ван-

на ревматизмайс, радикулитис, къеквал оо гъудгъарайнанкъаI, ыIларни къаттарбышыс ва эзелебышыс хайырыка воб. Кукоот тIетI ачмышхъайнкъаI сагъас ыккан. Ман колгеегъад, гъава ыIгъвийкарни, ачыхни джигее хъехъвагъас ыккан. Кукоот нам дешди, гъава ыIгъвийкарни джигее къоIлле сenna гывааджес ээхъен.

Мекрав

Мекъравын тIетI чини яргагъбышле экIда ачмышехъе. Йишди сувабышее ман ала геед еймишхъа вод. Мекъравна яргагъ авгъанче джагвараба, оогъанче кIатылба воохъе. Дарман гъаагъасди мее юхъан манчын яргагъбы саанбы ва сушилкIабышее 40-50 дараджа къуIмааIлее хъеххъвагъанбы.

Мекърав гъар джура кIоссайна югна дарман воб. Чейеехъа ман кIягъийнкъаI, кIосса хиледже сибык хъоохъе. Мана гъамыб бронхитна, астмайна (гъафылдамышхъайна), ларингитна (быгъаз харабувхъайна) дарман воб. Анджах манчыни тIетIбышке, чичихъад хъигъна, 4-6 гъаIфтайле геед истифаада гъагъас ыккан деш. Манче организммайс зиян гъелес мумкъум вобна.



Шоклемантлеті бы ацандыне?



Дякий



Тюльпанбы



Нергиз



Лилия



Дадалар



тухурабай



Банавуш



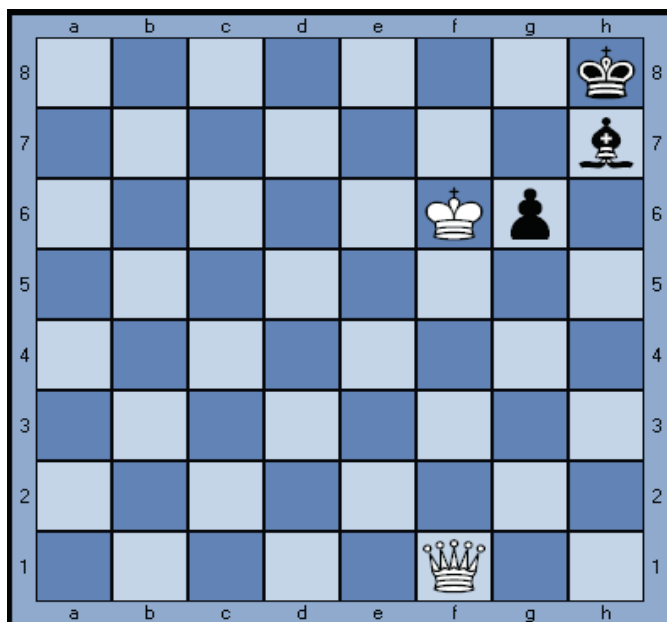
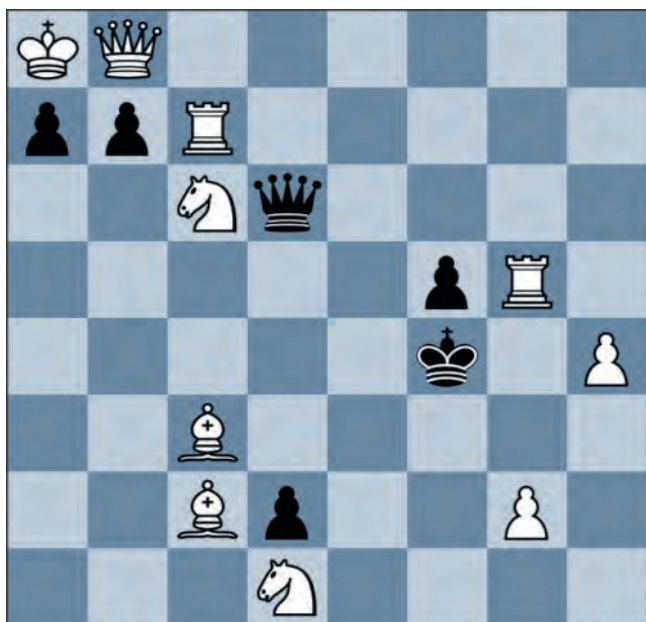
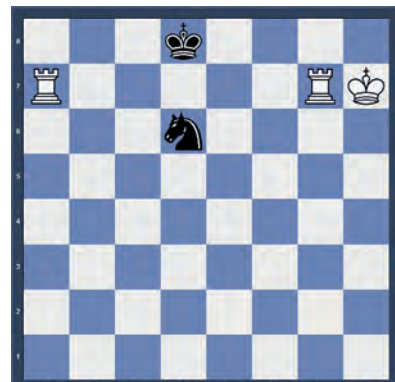
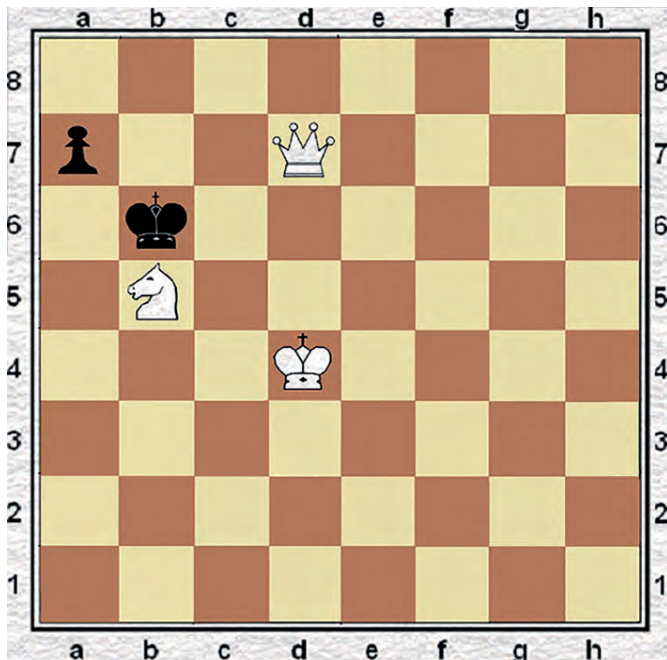
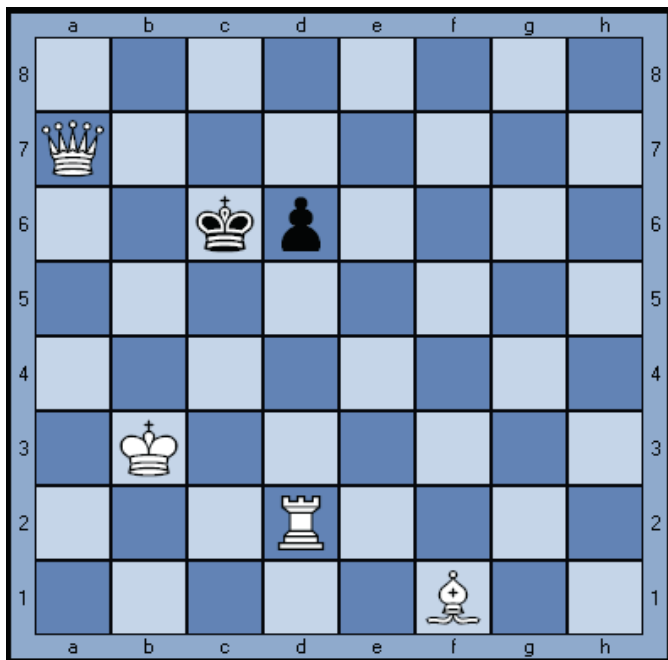
Хуван ялагъ



Вард

ШАГМАТЫН КЛУБ

Къоџи ходака сана мат гиххье.



Талмуджебы



ВукІлел` оо чихъа аІгъааІ,
КІуш хылийда – са хъоІгъаІ.
Хурун-хурун болкъ, цІт`тяар,
Гъавееъад аххъы, гъоІгъаІ.

Хылийна хоче,
Сувале гёочІе,
Дерее алибкІыр,
Дерягъеехъа оочІе.



Цувылихъа йиджбы саъа,
Къарзахеенбы агъаъа,
КъаІраІн, хъыІчейн къаххъабы,
ГъаІшбышеехъа дагъаъа.

Са акваа водун шахъа,
КъыІдимына ийкар шака.
Хаанче хъигъеебчІы ааІнкъаІ,
ЭбачІе чини ахъа.

КъыІл`, къыІдим воб хъынак`ба,
Ярпахбы, эгъес, вееба.
Мысайи йидж ивийкІын,
Арайле Шахта баба.





+



+



+



+



Соколёнок Лачын

1/2020

январь - февраль

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г. выдан управлением Роскомнадзора по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

В. Гамзаев (редактор)

Ш. Бабаева

А. Дадашев

А. Исмаилов (зам. гл. редактора)

Т. Зургалова (отв. секретарь)

Н. Исаев

Х. Назирова

Аб. Омаров

К. Омаханов

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера З. Даганов

Фото на обложке М. Колюбакиной

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Уч. изд. л. 3,9.

Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 03.03.2020 г.

Тираж 223 экз.

Заказ № 504.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Цахурский язык.

Индекс: на год - 78438,
на полугодие - 73888.

Цена свободная